

LITERATUUR

In deze rubriek wordt U geïnformeerd over nieuwe literatuur op het gebied van terrariumverzorging en de systematiek van slangen. Ook kan (op speciaal verzoek) af en toe een literatuuroopgaaf geplaatst worden over de determinatie van de slangen van een bepaald land of van een systematische groep. Tips voor nieuwe literatuur en boekbesprekingen ingezonden door lezers zijn van harte welkom. Redakteur: Ed Prüst, Voorstraat 61, 3512 AK Utrecht. Tel. 030-319347.

Zucht von *Chondropython viridis* Schlegel im Terrarium; C.A.P. van Riel. Herpetofauna (Ludwigsburg), 1982, Vol. 4 (18): 31-33.

De auteur kreeg in april 1978 een vrouwtje en in november 1978 een mannetje. Beide dieren aten de eerste maanden niet. Bij faecesonderzoek werden Nematoden- en Cestoden-eieren aangetroffen, waartegen de slangen werden behandeld. Het wijfje at alleen ratten (in 1979: 17 grote ratten), het mannetje altijd eerst een kuiken voor hij een rat wilde aannemen (in 1979: 40 kuikens en 11 kleine ratten). Beide dieren kregen op hun prooi wat multivitamine en het wijfje bovendien wat vitamine D₃.

De slangen zitten in een terrarium (100x65x170 cm), dat is ingericht met dikke stammen, een houten vloer die met linoleum bekleed is en een ronde, 20 cm diepe, verzonken plastik waterbak. De temperatuur is overdag 27°C en 33°C onder een warmtestraler en 's nachts ca. 24°C. Doordat het terrarium bij een venster staat, komt de verlichtingsduur overeen met die van buiten. De paring werd geïnduceerd door een daglichtlengteverkorting tot 8 uur per dag in januari en februari met een gelijktijdige temperatuurs-

verlaging van 5 à 6°C.

Tussen 28 februari en 2 maart werden paringen waargenomen, die duurden van 's nachts tot laat op de volgende dag. In januari en februari at het mannetje niets, het vrouwtje at echter regelmatig tot 2 maart. Midden april was aan het vrouwtje duidelijk te zien dat ze eieren droeg. In die periode had de auteur een plastik bak met vochtig sphagnum tussen de stammen gelegd. Ongeveer op 3 juni werden hierin de eieren gelegd. Op 9 juni werden de eieren overgebracht naar een broedstoof, waarna het wijfje dezelfde dag nog twee ratten at. De broedstoof bestond uit een diepe schotel met daarin vochtig sphagnum, waarop de eieren lagen. Daaroverheen stond een rode aardewerken bloempot. Dit geheel stond in een aquarium waarin 10 cm water stond. Het water werd door een aquariumverwarming verwarmd en op het aquarium lag een plastik plaat, die een kleine opening open liet. Tussen de eieren stond een thermometer; de temperatuur tussen de eieren bedroeg dag en nacht 29-29,5°C.

Tussen 27 en 29 juli kwamen 12 jongen uit het ei, ze hadden een gemiddeld gewicht van 9 g. Tussen 9 en 12 augustus vervelden ze allemaal, waarna één van hen zelfstandig begon te eten (twee nestmuizen per week). De andere jongen moesten gedwangvoederd worden.

Odour manipulation as an aid to snake feeding;
Robert J. Riches. *The Herptile* (1982), Vol. 7 (2):
30.

De auteur beschrijft methoden om slangen aan een prooi te wennen die ze normaal niet willen nemen. De eenvoudigste en best bekende manier heeft betrekking op thamnophissen. Pas geboren jongen zullen snel wormen beginnen te eten en om ze te wennen aan reepjes vis worden wormen

hieroverheen gewreven, zodat deze de geur van wormen krijgen. Op den duur gaan ze ook "onbehandelde" vis eten. Wil men ze daarne nestmuisjes laten eten, dan wrijft men deze eerst een aantal malen in met vis.

Sommige volwassen exemplaren van Elaphe en Lampropeltis eten wel dode muizen maar weigeren kleine ratten. Door een muisje open te snijden en over de snuit van de rat te wrijven en vervolgens de rat met de snuit naar voren aan de slang te presenteren, kan dit verholpen worden. Ook slangen, die ondanks hun grootte alleen nestmuisen blijven eten kunnen met behulp van deze truuk aan grotere muizen wennen.

Voor pasgeboren jongen van bepaalde soorten Lampropeltis kan het volgende helpen. Kweken met slangen levert soms misvormde, niet levensvatbare jongen of eieren op die niet uitkomen. Door nestmuisen met deze jongen of embry'o's in te wrijven, eventueel na insnijden, kunnen de eerste maaltijden van jonge Lampropeltis verzorgd worden. Ook het eiwit van andere soorten slangen kan hiervoor gebruikt worden of, voor hagedis-etende soorten, een hagedis. Al deze geurbrengers kunnen worden ingevroren en voor gebruik ontdooid.

Courtship and Pelvic Spur Use in the Burmese Python, *Python molurus bivittatus*; James C. Gillingham and Jeffrey A. Chambers. Copeia 1982 (1): 193-196.

*In dit artikel proberen de auteurs de details weer te geven van het gebruik van de sporen gedurende de hofmakerij en dit in verband te brengen met het driedelige schema van hofmakerij zoals dat gekonstateerd is bij *Python molurus bivittatus* in gevangenschap. Zoals u misschien weet, gaat het hier om restanten, rudimenten, van achterpoten zoals die bij pythons en boa-*

achtigen te vinden zijn.

De proefdieren maakten deel uit van een privéverzameling in Alma, Michigan, en werden geobserveerd in december en januari 1977-78 en 1978-79. De dieren werden apart gehouden op een ondergrond van kunstgras bij een konstante temperatuur van 26°C en een dagelijkse belichtingsduur van 12 uur.

Als het mannetje in het verblijf van het vrouwtje werd gelaten, lag het vrouwtje altijd rustig opgerold. Het mannetje begon snel te tongelen en onderzocht de omgeving. Het tongelen had bij het naderen van het vrouwtje gemiddeld een frequentie van 0,91/sec. Het mannetje bracht de kop op de rug van het vrouwtje en bewoog zo in de richting van haar kop, langzaam maar doelbewust, maar telkens stoppend lang voordat hij de kop van het vrouwtje bereikt had. Het vrouwtje reageerde meestal met trage schokbewegingen (gemiddeld 0,73 sec. durend). Het mannetje begon vervolgens wrijvende bewegingen te maken voor- en achterwaarts, daarbij naar voren schuivend.

Het gebruik van de sporen begon zodra de dieren duidelijk in contact waren en ging door gedurende de gehele periode van hofmakerij, zolang de dieren in contact bleven. De sporen bleken zeer beweeglijk te zijn en konden een draaibeweging van achter naar voren maken van maximaal 112° tijdens één beweging. Er bleek een duidelijk kwalitatief en kwantitatief onderscheid in sporenactiviteit te zijn naarmate de hofmakerij voortging. Karakteristiek voor zeer snel sporen was, dat de punt van de sporen nauwelijks contact maakte met de rug van het vrouwtje, waarbij het sporen een frequentie had van 3,45 'slagen' per seconde. Langzaam spoorgebruik ('langzaam': minder dan 2,5/sec.) vond plaats gedurende de wrijfbewegingen van het mannetje, als het zijn staart heen en weer trok in een

zigzag-beweging over de rug van het vrouwtje. Gedurende de momenten waarop zijn sporen de zijden van het vrouwtje raakten, bewogen ze met een gemiddelde van 1,6 slagen per seconde. Direct voor de eerste poging tot copuleren en gedurende de hele fase van het in positie brengen van de copulatieorganen, was er sprake van een intensieve spoorbeweging, kennelijk bedoeld om de zachte huid tussen de schubben van het vrouwtje te raken. Hierbij werden de schubben vaak duidelijk opgelicht. Het vrouwtje reageerde vaak met voorwaartse schokbewegingen. Het mannetje deed dit alleen als zijn sporen in contact waren met de zijden van het vrouwtje, binnen 12 cm afstand van haar cloaca. De frequentie was gemiddeld 0,85 slagen/sec. Vaak reageerde het vrouwtje met enige zijwaartse beweging (62%) en altijd met het optillen van de staart. Op dit punt gleeed het mannetje met de staart onder het vrouwtje en probeerde de geslachtsopeningen tegen elkaar te krijgen. In twee gevallen werd het optillen van de schubben in de buurt van de cloaca onmiddellijk gevolgd door het openen daarvan door het vrouwtje. Na de eerste fase (die van benadering) en de tweede (die van het sporen), begon dan de derde fase: die van de copulatie. Het lijkt erop dat het oplichten van de schubben belangrijk is voor het in de juiste positie brengen van de staart. De onderzoekers geloven dat het oplichten van de schubben het openen van de cloaca veroorzaakt. Vergelijkbare spooractiviteit is waargenomen bij *Python curtus*, *Candoia bibroni* en *Python molurus*. Het is overigens interessant dat in een andere studie paringsgedrag van *Python molurus* is beschreven zonder spoorgebruik.

Agkistrodon bilineatus taylori - ein selten importierter Dreieckskopf aus Mexiko; Toni Calmonte. Herpetofauna (Ludwigsburg), (1982), Vol. 4 (20): 26-27.

De auteur beschrijft eerst de vindplaatsen van de drie bekende ondersoorten: *Agkistrodon bilineatus bilineatus*, *Agkistrodon bilineatus taylori* en *Agkistrodon bilineatus russeolus*. De uit het noordoosten van Mexico stammende *Agkistrodon bilineatus taylori* wordt slechts zelden aangeboden, volgens de auteur vanwege zijn goed verstopte en nachtelijke levenswijze. De meeste geïmporteerde dieren komen dan ook uit kweken van Amerikaanse liefhebbers. De jongen van *Agkistrodon bilineatus bilineatus* en *Agkistrodon bilineatus taylori* hebben duidelijke dwarsbanden die met toenemende leeftijd geleidelijk verdwijnen en bij volwassen dieren alleen nog te herkennen zijn aan de daaromheen liggende witte of gele schubben.

De auteur houdt een paartje van deze slangen in een terrarium van 90x60x60. Een T.L. lamp van 60 Watt zorgt voor de verlichting en het bijbehorende schakelapparaat verwarmt de lucht. Tevens is een verwarmingskabel met laag vermogen aanwezig en een middelgrote waterbak.